

Régi-új szakrális nemzetszimbólumok Székelyföldön¹

„Mint ahogyan a kisgyermek irodalmi nevelése a mesével, úgy indult az én történelmi épülésem a Bálványosvárral és a hun-székely mítoszok egyéb feldolgozásaival. A gyermekkor elképzelhetetlen mese nélkül, Mikulás- és Angyalvárás nélkül. Majd mítoszok nélkül. A mítoszokat nem lerombolni kell, hanem a megfelelő időben a helyükre tenni. Ha bebizonyosodik egy mítoszcsoportról, hogy a valós múlttal egyeztetetlen, még nem válik történelmünk selejt-elemévé: azáltal, hogy századokon át milliók tudatában valóságos történetként élt, nemzeti - vagy éppen regionális - lényünk kitörölhetetlen részévé vált. Nevezük talán - nem feltétlenül a divatszó elegáns csengése, inkább a tartalmi tömörség okán - virtuális múltnak. A bajok akkor kezdődnek, amikor sok-sok felnőtt megtagadja a helyretétel olykor kellemetlen, de voltaképpen egyszerű tudati-lelki műveletét. Amikor egész népek tagadják meg azt.”
(Hermann Gusztáv Mihály)

Bevezetés

A modernitás racionalizmusának, de még a posztmodernitás dekonstruáló-demitizáló igyekezetének varázstalanító (a weberi Entzauberung) hatásaival párhuzamosan, és azzal szembefeszülő ellenválaszként éppen a „tudomány évszázadában” erősödtek fel világszerte a az imaginárius, a mitologikus gondolkodás paradigmái (nem kis szerepe van ebben az oly nehezen elért gondolati és vélemény szabadság elbizonytalanító hatásának, válságidéző kognitív disszonanciájának). Nemcsak a vallásosság revitalizációja, a New Age általános, észrevétlenül mindent átítató szellemisége, az irracionális törzsi nacionalizmusok és utópikus kommunisztikus ideológiák tükrözik ezt, de maguk az eszményített tudományos diszciplínák, a szigorúan racionalizált gazdaság- vagy társadalommodellek sem mentesek a mitikus gondolkodás premisszáitól és mintáitól. Különösen erőteljes ez a visszavarázsoló (Wiederverzauberung) hatás az ezredfordulós Közép- és Dél-Kelet-Európában, ahol a sok évtizedes erőszakosan vallásellenes tudományos materializmussal szembeni reakcióként felerősödtek a nacionalista és a vallásos mozgalmak – ezek pedig mitikus történetekben vetülnek ki, és viszont, azokra építkeznek.

---

¹ A kutatást az MTA – DOMUS Szülőföldi Csoportos Ösztöndíj 40/6865/HTMT számú, 2014-2015-ös kutatási programja támogatta. Ehhez a kutatáshoz kapcsolódnak Fejes Ildikó és Mihály Vilma jelen kötetben közzétett tanulmányai. Fontos szem előtt tartani azt is, hogy a kutatás szeresen folytatódik az MTA – DOMUS 2015-2016-os 5706/6/2015/HTMT számú szerződésének keretében, így újabb ismeretek, tapasztalatok is bekerültek a jelen tanulmányba.

Ugyanakkor a térségbe a rendszerváltások után beáramló globalizációs folyamatok egyneműsítő hatásaival, a kontinentális integráció kényszerével, valamint a toleráns multikulturalitás és a politikai korrektség diskurzusaival takarózó, kisebbségfóbiás nemzetállamok (nyíltan vagy rejtetten) asszimilációs vagy diszkriminatív, esetleg üldöző politikáival és közhangulatával szembeni ellenreakcióként az etnikai vagy lokális közösségi identitáskonstrukció mitikus narratívái új lendületet kaptak. (ld. *Feischmidt*, 2005; *Kovács Kiss* 2013) (Ironikus módon, az előbb említett fő hatóerők is mítoszokban fogalmazódnak meg, azokon keresztül fejtik ki hatásukat – csak képviselőik nincsenek föltétlenül tudatában az általuk használt, működtetett diskurzusok mitikus jellegének.)

Sajátos módon, a későújkori szellemi élet, az alternatív tudományosság, a poszt-rationális hitélet, a nemzeti és politikai radikalizmus vagy a tömegkultúra különböző területein régről átöröklődő vagy újonnan létrejövő mitikus történetek többszörösen összefonódva, gyakran vallási köntösben tűn(het)nek fel. Ezt a jelenséget a térség országaiban számos példa mutatja az újpogányság/etno-pogányság változataiban, de akár a történelmi keresztény egyházak hívei körében megélt szinkretista vallásgyakorlatban, vagy nem ritkán még úgymond vallás-semleges politikai aktivizmusokban is. Ebbe a kontextusba szervesen illeszkednek bele a Magyarországon, és általánosan a Kárpát-medencei magyar nyelvterületen észlelhető civil vallásosság jelenségei. A jelenség társadalmi szempontból nem jelentéktelen, hiszen az eddigi kutatások is kimutatták már az újpogányság és a radikális jobboldali eszmék – a Kelet-közép európai/Dél-kelet európai térségre sajátosan jellemző – finom összefonódásait. (*Aitamurto és Simpson*, 2013; *Shnirelman*, 2002; *Bakó és Hubbes*, 2011)

A leginkább mitikus, és ezért a legvallásosabb színezetű kérdéskörök e térségben a közösségi identitás kérdései: a nép, a nemzet története, kiváltképpen őstörténete, belakott földrajzi környezete, és nyelvében is kifejeződő karaktere körül sűrűsödnek. Magyar vonatkozásban ez hangsúlyosan a több mint másfél évszázada hevesen vitatott nyelvrokonsági és származási kérdéseket jelenti, elsősorban az akadémiai tudományosság által kanonizált finnugor paradigma minden szempontú elutasítását. A meghatározó eredetnarratívák többnyire egyéni mitológiákból fakadnak, amelyek az elmúlt másfél évszázad során keletkeztek. Egyebek közt Ipolyi Arnold *Magyar Mythológiája*, Magyar Adorján *Ősműveltsége*, Paál Zoltán *Arvisurája*, (1972/1998), Máté Imre *Yotengritje* (2004-2007), Vámos-Tóth Bátor *Tamana*-elmélete (2005, é.n.), Kiss Dénes (1999, 2004) és Varga Csaba (2001, 2002, 2003, 2004, 2005) vagy Varga Géza (1999) *ősnyelv- és rovástörténeti* munkái, Pap Gábor (1997) és Szántai Lajos (2010a, 2010b) *Szent Korona* tana, Badiny-Jós Ferenc *Pártus Jézusa* (1976/2006, 1998) vagy Aradi Lajos *pilisi Szív-csakrája* (2013) képezik azt a mitikus világot, amelyben a magyar őstörténet valós, legendás és imaginárius elemei szent történetté szakralizálódnak. E korábban viszonylag elszigetelt ősvallási-őstörténeti témák mind sűrűbben jelennek meg a magyarországi populáris kultúrában, de észlelhető immár Erdélyben, a Székelyföldön is sajátos módosulásokkal.

Jellemző, hogy Magyarországon a kérdéskört – az akadémiai oldalról szemlélőnek bizonyuló (és eleve ritka) szaktudományos nyelvészeti és történettudományi polemikus írásokon (Zsirai, 1943; Rédei, 1998; Fodor, 2010, 2012; Honti, 2012; Sándor, 2011; Romsics, 2014) kívül – eddig többnyire a politológiai nacionalizmus-tanulmányok, és újabban a vallástudományok (vallásszociológia, vallási néprajz – ld. Máté-Tóth, 2014) vizsgálták. Az utóbbi időben egyre több kutatást szenteltek a civil vallásosság, az újpogányság jelenségeinek (Szilágyi, 2008; Szilágyi és Szilárdi, 2007; Szilárdi, 2013; Csáji, 2009, 2012; Povedák, 2010, 2011, 2013, 2014), ezzel szemben erdélyi viszonylatban alig érintették ezt a témát (Tánczos, 2010; Gyöngyösi, 2012). Akadémiai megközelítésben a kérdéskör erőteljes kortárs mitológiai vonatkozásai is érthetetlen módon viszonylag elhanyagoltak maradtak (Kovács Kiss, 2013) – illetve a mítosz fogalma inkább pejoratív értelemben használatik.

A Sapientia Tudományegyetem Csíkszeredai Karán működő Szemeisztosz kutatócsoportban néhány éve elkezdett csoportos és egyéni kutatásainkban is eddig elsősorban vallási vonatkozásaiban vizsgáltuk a jelenségekört. A magyar és román újpogány jellegű diskurzusok összehasonlításának szentelt vizsgálatok (Bakó, és Hubbes, 2011; Hubbes, 2012) csak leltárszerűen érintettek egyes mitikus narratívákat. Figyelmünk újabban az alternatív nemzeti, vallási, ideológiai, életmódbeli mozgalmak, szellemi irányultságok háttérben kirajzolódó, változatosságában is egyre inkább egységesülő új mitológiai világképre kezdett irányulni, amely messze túlmutat a kimondottan vallásos vonatkozásokon. Az új magyar mitológia székelyföldi beszivárgását és változatait nemcsak a pusztán vallástudományi kuriózum vagy az esetleges nemzeti-politikai radikalizálódás veszélye miatt fontos és időszerű vizsgálni, hanem azért is, mert ezek a mitikus diskurzusok – sokkal inkább, mint az anyaország esetében – a helyi nemzeti önkép építésének, átalakulásának elemi tényezői, a többségi közösséggel szembeni önmeghatározás fontos eszközei, a globalizációs tendenciák kontextusában.

Kutatócsoportunk az újonnan alakuló mitológia feltérképezésének fogott neki. A korábbi, egyéni és kutatócsoportban végzett vizsgálatok során mindenekelőtt vallástudomány és kommunikációtudományi megközelítést alkalmaztunk: az etno-pogány szervezetek és diskurzusok világhálós megjelenésének különböző aspektusaira összpontosítottunk, ezek a kutatások arra világítottak rá, hogy a sok különböző, egymással is szembeeső városi sámán, táltos iskola, ősmagyar kiségyház, szinkretista nemzeti keresztény mozgalom megannyi története egy nagyon gazdag kincsestárból táplálkozik. Ez a kincsestár pedig egyaránt tartalmaz – leggyakrabban egymásnak is ellentmondó – tudományos néprajzi, történelmi, nyelvészeti ismereteket, vagy elrugaszkodott spekulációkat, hiteles népi hagyományokat, egyházi tanításokat, vallási hiedelmeket, keleti tanokat és személyes mítoszokat. Vizsgálatainkban egy olyan hatalmas, szinkretikus nemzeti eredetmitológia kibontakozásának lehettünk tanúi, amelynek egyre gyarapodó

forrásanyaga ma már szinte teljes gazdagságában elérhető a világhálón.² Mi több, a kibertér közege erőteljes katalizátora e mitopoézisnek; maga a mítoszképződési folyamat is úgy mond „élő adásban” követhető a virtuális agorán. A sokrétű, sokirányú új magyar mitológia áttekinthetetlenül változatos forrásanyagait több különböző minőségű honlap és portál szabadon elérhetővé teszi az érdeklődő nagyközönség számára – kiemelkedő közöttük a Kincsesláda – a kutató számára is igazi kincstárát jelent.

Kutatásunkról

A legutóbbi kutatásaink vállalt célja ezeknek a kortárs új magyar mitikus narratívák ismertségének és esetleges sajátos székelyföldi változatainak feltérképezése és leírása volt, különös tekintettel a vallási jellegű és nemzeti identitás-építő mítoszokat magukénak valló, és ezek megerősödését elősegítő kulcsszemélyiségekre. A jelenséget társadalmi közegben és a virtuális térben egyaránt vizsgáltuk, ebben a feltérképezési fázisban elsősorban személyes interjúkra alapozva. A kutatás több tudományterület, így összehasonlító mítoszelemzés, vallás-antropológia, vallásszociológia, társadalom-szemiotika, narratív imagológia, diskurzus-elemzés, valamint különböző kommunikáció-tudományok módszertana segítségével a következő főbb irányvonalakat követi.

A legfőbb cél a háttérrel adó alternatív magyarság-elméletek, új nemzeti mitológiák (*Pártus Jézus, Arvisura, Yotengrit, Kárpát-Őshaza, Tamana, Szent Korona tana, Pilis Szívcsakra, Babba-Mária* stb.) számbavétele volt, Székelyföldön ismert változatainak azonosítása és összehasonlító vizsgálata mítoszelemzéssel, a helyi köztudatban élő hun-székely rokonság hagyományos narratíváinak fényében. Ezzel szoros összefüggésben a másik fő célunk az „importfolyamat”, azaz az etno-pogány mozgalmak, szellemiségek Magyarországról Székelyföldre való hatásának, migrációjának vizsgálata volt. Ebben a tekintetben sikerült azonosítanunk néhány fontosabb szerepet betöltő csatornát, amelyek közül a tanulmányainkban bemutatásra kerül néhány egyedi példa, amelyeket reprezentatív kulcsszemélyiségek narratívái révén ismertünk meg az interjúk során: alternatív magyarságtudomány karizmatikus oktatói, nemzet tudományi szabadegyetemek kihelyezett tanfolyamai, baranta-egyletek tagjai, vagy akár éppen egy terepmunkán megfigyelt önszervező szerves műveltségi kisközösség. Hasonlóan fontosak egyes anyaországi könyvkiadók és könyvterjesztők, nemkülönben az interneten

---

2 Itt három kiemelkedő példát érdemes megemlíteni: az egyik a *Dobogó* történelmi folyóirat honlapja, amelynek fejlécén „Mitikus Magyar Történelem” mottó olvasható (www.dobogommt.hu); a másik egy közösségi hálózat, *Az Őshaza Himnuszának Kedvelői*, amely nevében is utal a közösségnek a történelemhez való mitomorfikus viszonyulására (www.osihimnuszunk.network.hu), a harmadik pedig egy átfogó gyűjteményes portál: a *Kincsesláda*, amelynek nyitólapján a rovatcíme többnyire mitológiai-vallásos vonatkozásúak (<http://www.kincseslada.hu/>). Megjegyzendő, hogy a fentebbi helyeken elérhető anyagokkal megegyező vagy hasonló tartalmú szövegek más webhelyeken viszont a tudományosság szellemében jelennek meg: ilyen a *Magyarságtudományi Intézet* (<http://www.magtudin.org/>), a Magyarok Világszövetsége Magyarországtudományi Füzetei (<http://www.egipatrona.hu/mvsz/index.php/2012-07-30-20-33-02/2012-07-30-20-39-52/a-fuezetek#>), amely utóbbinak nyomtatott változata is nagy népszerűségnek örvend.

megosztott magyarságtudományi dokumentumfilmek vagy népszerű szerzők alkalmi előadásainak videofelvételei. Különösen az új magyar mitológia sajátos székelyföldi archetípusai, szimbólumai képezték a vizsgálat tárgyát, a pogány és keresztény szinkretista együttthatások szempontjából.

Tanulmányomban felvázolom a megismert sajátos székelyföldi narratíva változatok komparatív szempontú leírását, a feltérképezett kapcsolódó székelyföldi magyar etno-pogány jellegű csoportok virtuális térben való szerveződésének, diskurzusainak és szimbolikus identitás-építésének ismertetését, a résztvevő megfigyelés és interjúzás tereptapasztalatait, valamint néhány fontosabb székelyföldi képviselő (táltos-papok, barantások, közösségszervezők) közül kiválasztott interjúalanyokkal készített mélyinterjúk rövid értelmezését.

A kutatás során eddig megkeresett interjúalanyok alábbi felsorolása értelem-szerűen a székelyföldi vizsgálatunkból született másik két tanulmányára is érvényes, tehát a Fejes Ildikó valamint a Mihály Vilma dolgozataiban idézett adatközlők kódolt monogramjai egységesen szerepelnek az ebben a részben közölt három összefüggő írásban. Válaszadóinkat ekképpen mutathatjuk be – a kutatási etika elvei szerint, az adatközlők személyi integritása tiszteletben tartásának érdekében titkosítva kilétüket.

ÁSz – római katolikus pap, 46 éves, vidéki és városi;

SzEB – kutató, szerző, előadó, 32 éves, férfi, városi;

MÉ – hagyományörző, művelődésszervező, pedagógus, 40 körül, nő, városi;

ZT – református lelkész, gazdálkodó, előadó, barantás, 40 körül, férfi, vidéki;

DSz – református lelkész, gazdálkodó, 40 körül, vidéki;

BSG – barantás, 30 körül, férfi, városi;

CsI – római katolikus teológus, pedagógus, 60 éves, városi;

UZ – református lelkész, pedagógus, 40 körül, férfi, városi;

SB – „imádságos ember”, vállalkozó, 40 körül, férfi, városi;

CsL – tisztviselő, hagyományörző, 49 éves, városi és vidéki.

A mítoszi háttér megismerésének módszertana

A kutatás során általunk azonosított és feltérképezett alapmítoszok, valamint ezek székelyföldi variánsainak elemzésében a Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor által kidolgozott (2001, 2012, 2015) mítoszelemzési szempontokat tartottuk irányadónak, míg osztályozásukban figyeltünk a Szergej Tokarev és Jeleazar Meletyinszkij (1988) alaptípológiájára is. Mindenekelőtt felmértük, hogy adott esetben valóban teljes értékű mítoszlól van-e szó, és megvizsgáljuk felépülését, sajátos nyelvét és logikáját. Megkerestük a történelmi kapcsolatait, úgy a belsőket, mint az egyetemeseket. Számba vettük röviden az alfajait, változatait – különösen a székelyföldieket. A struktúrák feltárásában figyeltünk az egyes mítoszok elemeire, összetevőire, és – ahol releváns – ezek jeltani, jelentéstani vonatkozásaira. Bizonyos mítoszok esetében fontos volt a hozzákapcsolódó rítusok vagy a szent helyek ismertetése. Végül, azt vizsgáltuk meg, hogy milyen kapcsolat fűzi különböző társadalmi rétegeket, csoportokat az egyes mítoszokhoz, de magához

az egész új mitológia jelenségéhez, és mutatkoznak-e ebben jellegzetes székelyföldi sajátosságok. A főbb vizsgálandó elemek közé tartoznak az olyan kérdések, hogy kik az egyes mítoszok hősei és antihősei, ellenséges hatalmai; melyek a jó és a rossz erői, archetípusai; azonosíthatók-e világosan meghatározó férfi és női elemek, fontos, szimbolikus tárgyak, szent helyek. E kérdések megválaszolása közelebb visz a mégoly szerteágazó új nemzeti mitológia talán egységesíthető mitikus világának körvonalazásához, és a sajátosan székelységi vonások elkülönítéséhez.

A kortárs magyar nemzeti mitológia vezérfonalait, a székelyföldi változatok mítoszi hátterét, képviselőinek megismerését célzó kutatásunk eredményeinek alábbi elemzésében nagymértékben támaszkodunk a korábbi, etno-pogányságra vonatkozó kutatásokból született publikációkban összefoglalóan többször is bemutatott (*Bakó és Hubbes*, 2011; *Hubbes*, 2011a; 2011b; 2012a; 2012b, 2014) szövegekre. Ezek alapján ismertettük tipologizálásukat a jelen kötet előszavában, és azt az osztályozó ismertetést fogjuk követni a következőkben is.

Mitopoézis székelyföldi környezetben

Igyekeztünk felderíteni, és mélységükben is megismerni azokat az alternatív magyarságtudományi, őstörténeti, nyelvészeti, régészeti, antropológiai, néprajzi és ősvallási elméleteket, amelyekben az (előzőleg döntően vallási jellegűnek minősített, és általunk etno-pogányságként jellemzett) új nemzeti mitológia különböző formái kifejeződnek. A néhány év során összegyűlt ilyen jellegű (főként Magyarországról és a nyugati emigrációból származó) elsődleges forrásirodalom az áttekinthetlenség határát súrolja, azonban – ha mítoszokként kezeljük az anyagot – a mítosztipológia segítségével könnyebben tájékozódhatunk benne, és osztályozásában megkülönböztethetjük az egyes jól felismerhető alaptípusokat. Ezek között természetesen az eredetmitológia történetei dominálnak, amint a korábbi összegzési kísérleteink nyomán (legutóbb *Hubbes*, 2014) az előszóban is felvázolt leltárból kitűnik, de nem hiányoznak más alaptípusok sem. Segítségünkre lesz a mostani tipologizáláshoz és elemzéshez az, hogy az általunk tanulmányozott szakirodalomban több, különböző szakmai igényességű, összegzési kísérletet (*Sándor*, 2011; *Szilágyi és Szilárdi*, 2007; *Zsuppán és Eörsi*, 2004–2005; *Kertész-Bakos*, 2012; *Windhager*, 2015) is megismertünk. Tekintettel arra, hogy nem csupán kimondottan nyelvészeti vagy történelmi elméletekkel, vagy pedig azok tudományos avagy délibábos értékével foglalkozunk, így csak másodlagosan támaszkodunk az olyan kritikai számbavételekre, mint Zsirai Miklós (1943/1986), Rédei Károly (1998), vagy Honti László (2003) munkái, amelyek a naiv nyelvrokonításokra, őstörténetesre korlátozzák figyelmüket (és így tipológiáinknak csak egyik: az eredetmítoszok típusához nyújtanak – igaz, nagyon részletes – szempontokat).

A Zsuppán András és Eörsi Sarolta által jegyzett nyolcrészes – nem kimondottan szaktudományi, inkább ismeretterjesztő – újságcikksorozata, a *Politikai okkultizmus Magyarországon* (2004–2005) azért érdekes számunkra, mert a részekre való felosztásban egy meg nem fogalmazott tipologizálási szándék vezérelte őket. Itt

csupán a cikkek tematikus felsorolását adjuk, az egyes címek jelzésével: *nyelvtörténet/eredettörténet* (1: Ősvita, 3: Felfedezzük Amerikát), írástudomány (2: Ocsú kontra búza), *identitástudat* (4: A „hun kisebbség”: Kürtszó a hipertérben; 7: Az identitás mint lobby), *szakrális tárgymisztika* (5: Alternatív Szent Korona-elméletek: István antennája) és *szakrális geográfia* (6: A szívcsakrától Fehérvárig), *radikális jobboldali szubkultúra* (8: Ifjú szívekben). Látható, hogy bár szélesebb a kitekintésük a jelenségre, mégis az eredettörténeti elméletek nagyobb súlyt kapnak felsorolásukban: az írástudományi és az identitástudati témájú (de még a többi) cikkeikben is az alternatív történelem-diskurzusok bemutatásának szentelnek több figyelmet. Szinte azonos a címe egy hasonló tematikus áttekintésnek, Kertész-Bakos Ferenc könyvének: *Politikai okkultizmus* (2012). Az alcíme szerint (*Hamisított történelem az Arvisurától a pálosokig*) látszólag ez a munka is az őstörténet, az eredetmitológia diskurzusait veszi számba, de már a bevezető fejezettől (*Eredetkutatás, mint vallási szélsőség*) világos, hogy a könyv elsősorban vallási jelenségeként tárgyalja ezeket, nem is annyira tudományelméleti, mint inkább keresztény apologetikai megfontolásokból. Az ő áttekintése is tematizáló jellegű, implicit tipológiája a *New Age szellemiség* (Dühös akarat és szelíd elhülyülés), az *eredetmitoszok* (az ősnemzet), az ősvallás, a *titkos küldetéstörténetek* (A pálos táltos és a pálos rovás) és a *gazdasági-politikai okkultizmus* (ez utóbbi kissé valóban okkultistább értelemben, mint a hasonló címet viselő *Zsuppán és Eörsi* cikksorozatban).

Szilágyi Tamás és Szilárdi Réka, a kortárs magyar újpogánység jelenségét vizsgáló könyve (*Istenek ébredése*, 2007), majd Szilárdi Réka ezt továbbfejlesztő doktori tézise (2013) ugyancsak hasznos tipológiát nyújt – természetesen, elsősorban vallástudományi megközelítésben. Az első csoportba az „eredet bűvöletében” álló őstörténeti elméletek, mozgalmak tartoznak; a második típust a Pap Gábor iskolája által fémjelzett, ugyancsak történelem-központú *szakrális kozmográfia* és *szakrális geográfia* elméletei (Ellopott századok és a Föld szívcsakrája) adják, a harmadikat a *kozmosz eredet* (Telepések a Szíriuszról) mítoszai képviselik, a negyedik kategóriát pedig a „táltos diskurzusok”.

Sándor Klára „békéltető” könyve, a *Nyelvrokonság és hunhagyomány* (2011) a címéből kikövetkeztethetően is elsősorban tudománytörténeti-tudományelméleti megközelítésből tárgyalja a bennünket érdeklő narratívákat. Kimondott osztályozást nem ad, mivelhogy nem is a mítosztipológia a munkája célja, de a nyelvrokonítási és őstörténeti fejezeteiben (mindenekelőtt: Fatum Morganum; Kis csodabogár-határozó; Sóvárgott jövő a múlt tükrében; A Kelet népe) legfőképp az *eredetmitoszi* jellegű variánsokat veszi lajstromba – a történetieket és az újabbakat egyaránt: a ritkább és klasszikusabb héber, majd görög, latin, egyiptomi, etruszk, japán, maya, angol-germán vagy kelta nyelvrokonítási kísérletek után nagy teret ad a modern magyar köztudatot (és -hangulatot) megosztó finnugor-török viszálynak és a közismertebb sumér, turáni vagy az újabb gyökrendszerű ősnyelv-elméleteknek, amelyek ugyanakkor kidolgozottabb mítoszvilággal is rendelkeznek. Természetesen Sándor Klára is számba veszi a nyelvi tényezőt, és a hun-szkíta hagyományon túli eredetmitológiát is, a Kárpát-medencéből kirajzó, az elveszett földrésről vagy a csillagokból jött ősnépről szóló történeteket.

A fentebbi, bizonytalanul és különbözőképpen tematizáló vállalkozások mellett, és azok figyelembe vételével javasoljuk a – kutatási szemléletünknek is jobban megfelelő – főbb elméletek, narratívák, szellemiségek (és a hozzájuk kapcsolódó rítusok, mozgalmak) mítosztipológiai osztályozását. Így, a már említett Tokarev-Meletyinszkij (1988) tipológia nyomán a magyar mitológiában is megkülönböztethetünk 1) eredetmítoszokat (ezen belül az etnogenezis, és a kozmográfi-ai/geográfiai topogenezis történetei a hangsúlyosabbak); 2) küzdelemmítoszokat; 3) utazásmítoszokat 4) kultúrhős-mítoszokat; valamint 5) eszkatológiai mítoszokat (itt inkább messianisztikus, mint túlvilágmítoszokat). Fontos megjegyezni, hogy ezekben a mítoszokban, noha kiemelkedő mitikus isten- vagy hős-alakok is vannak, legtöbbször maga a közösség mint nép, sőt, mint nemzet, vagy egyes esetekben a nyelv van megszemélyesítve, és szakrális, isteni, hősi tulajdonságokkal felruházva.

Az alábbiakban a leírt tipológia szerint sorakoztatjuk fel a megismert főbb alapidiskurzusokat, a fontosabb képviselőkkel és/vagy a hozzájuk tartozó iskolákkal – minden esetben felsorolva a székellyöldi képviselőket és variánsokat, sajátosságokat.

A legnagyobb, legváltozatosabb, legmeghatározóbb – és egyben a legkényesebb – típus az új magyar mitológiában az eredettörténet. Itt több szempontból is lehet osztályozni a főbb diskurzusokat, most csak három szempontot veszünk elsődlegesen figyelembe – az egyszerűség kedvéért mindhárom esetben három-három osztattal. Alább ezeknek csak nagyon vázlatos ismertetésére szorítkozunk.

Az első szempont a tudományterületi vagy életterületi téma szerint való: itt beszélhetünk első sorban nyelvi-kulturális (írásbeli), másodsorban etnikai-antropológiai és harmadsorban vallási diskurzusokról. A nyelvi és etnikai osztályt inkább a disziplináris megfontolásokból választjuk el, ugyanis az ide tartozó – mindegyiknél finnugor-ellenes – mitológiák éppen hogy nem szándékoznak elválasztani ezt a két területet egymástól, származási tisztaságot keresve-feltételezve az ősmúltban (is). E szempont szerint az elsődleges kérdés a magyar nyelv származása, megannyi különböző, akár egymásnak is ellentmondó, de egymásra épülő válasszal; és a legfőbb elv, Sándor Klára megfogalmazásában: „(e)zek egyetlen közös mondanivalója az, hogy a 'finnugorizmus' kommunista trükk, esetleg még Habsburg is, és lényegében mindegy, hogy japán, szkíta, ujgur, sumer vagy mik vagyunk, csak finnugor ne legyünk már, az Isten szerelmére.” (2011. 13)

Megkockáztatjuk, hogy a nyelvtörténeti ugor-török háború, a finnugor paradigma hegemonizálódása, kizárólagossá válása és a törökös nyelvrokonítási kísérletek háttérbe szorulása, a tudományos diskurzusok szélére való sodródása (ld. *Szeverényi*, 2015) a 19. század utolsó harmadában tudománytörténeti és tudománypolitikai szempontból hosszú távon több kárt okozott nemcsak a nemzeti önkép alakulásának, de magukban a történettudományokban is, és a kompenzáló mitológiaképződés elburjánzásához vezetett. Beleértve a magyar társadalomnak a mai politikai-ideológiai mitológiák mentén való radikális szembeállására hatását is. (ld. *Sándor*, 2011)

A második szempont szerint, nagyon leegyszerűsítve – ahogy Windhager Ákos javasolja jelen kötetben (2015) – három irányzatot lehet elkülöníteni: az „ugor” iskolát, a „török” irányzatot, valamint az ősnép-elméleteket.

A harmadik osztályozási szempont kronológiai-nemzedéki megfontolások alapján vezet bennünket, az új mitológia formálódásában kimondottan a múlt század és az ezredforduló szerzőit, elméletalkotóit, iskolaalapítóit vettük figyelembe. Az első csoportba a 19. század, a múlt századelő és az interbellum meghatározóbb személyiségei (Aczél József, Bartal György, Blaskovich Lajos, Cserép József, Magyar Adorján, Somogyi Ede, Zajti Ferenc) és mozgalmai (Turáni Társaság, Turáni Egyistenhívők Tábor); a második csoportot az emigráció korának jellemeznénk, mert e kor őstörténései (Badiny Jós Ferenc, Bobula Ida, Baráth Tibor, Csihák György, Csöke Sándor, Endrey Antal, Götz László, Grandpierre K. Endre, Padányi Viktor) akár külső, akár belső emigrációban alkották meg mítoszalapító rendszereiket, a harmadik csoportba a rendszerváltás utáni, kortárs alkotó szerzők, működő iskolák képviselőit sorolhatjuk (megkülönböztethető ezen belül is idősebb és ifjabb generáció: csak a legfontosabb neveket említve – Bakay Kornél, Cser Ferenc, Czakó Gábor, Darai Lajos, Friedrich Klára, Kiszely István, Pap Gábor, Szántai Lajos, Végvári József, valamint Grandpierre Attila, Marác László, Mesterházy Zsolt, Tóth Imre, Varga Tibor). Ez utóbbi vonulatban néhány fontosabb átfogó iskolát, központot, fórumot kell megemlítenünk: ilyen a Miskolci Bölcsész Egyesület, a Nagy Lajos Király Magánegyetem, a Szent Korona Szabadegyetem, a Két Hollós Könyvesbolt, a Dobogó folyóirat, vagy a Magyarok Világszövetsége által kiadott Magyarságtudományi füzetek.

A nyelvtörténeti mítoszok között a finnugor, azaz uráli (merthogy a kanonizált nyelvrokonitás is sok mitikus elemmel rendelkezik a diskurzus szintjén – ld. *Szevevényi*, 2015) és a (pszeudokanonikus) török, azaz altaji elméletek állnak a közelebb a tudományhoz, mint a mítoszi elbeszéléshez. Ezekén túl a ma legerősebben ható elmélet a sumér-magyar rokonságé, amit az elsők közt Somogyi Ede és Baráth Tibor (2002) is képviselt, majd az emigrációban Bobula Ida (1961), Badiny Jós Ferenc (1982), Padányi Viktor (1989), Götz László (1990). Részben a törökös mítoszokat elfogadólag szervesen magába építi (ezt a közös irányvonalat – noha nem pontos – lehet a turáni gyűjtőnévvel is jelölni). Újabban feltörőben van a részben ez utóbbit magába olvasztó, részben vitató újkőkori ősnyelv elmélete – ezt többek között Cser Ferenc és Darai Lajos (2005, 2007), Czakó Gábor (2009, 2011), Kiss Dénes (1999, 2004), Marác László (1998, 2002, 2007), Tomory Zsuzsa (2000), Varga Csaba (2001, 2002, 2003, 2004), Végvári József (2000) képviseli. A klasszikusabb sumér és a régről eredő, de csak utóbb népszerűvé váló Kárpát-medencei ősnyelv gondolata egyrészt a Czuczor Gergely és Fogarasi János (1862-1874) által szerkesztett „gyökszótár” elvére, másrészt a Magyar Adorján (1995) által is hirdetett dunai ősműveltség nyelvi örökségére épül. Ebben a gondolatkörben a magyar nyelv az isteni tisztaságában még legtökéletesebben megőrződött ősnyelv, amely szervesen összefüggő jelentésváltozatokban kibomló szöbökrokat alakít a szógyökök köré. Ehhez fűződik a már a Magyar Adorján által kiemelt MAG-gyök eszméjének utóbb önállósuló mítosza is (ld. *Pap Gábor*, 2000; *Géczy*, 2010; *Balla*

2010), amely a magyar népet, mint a MAG népét, az emberiség újrasarjadásának letéteményesét értelmezi. A szomszédos – román, ukrán, bolgár, szerb – népeknél is megtalálható dunai-kárpát-medencei neolitikus ősnéptől való egyenes ági kulturális és nyelvi származás protokronista mítoszaival szemben a magyar nyelvregészek (ld. Czakó, 2009, 2011) a magyar nyelv egyedülállóságával és gyökrendszer-szerűségével, és a (székely-magyar) rovásjeleknek a Vinča-tordosi, tatárlaki jelekből való közvetlen levezethetőségével érvelnek (ld. Friedrich és Szakács, 2007; Varga Cs., 2001, 2002, 2003, 2004; Varga G., 1999).

Székelyföldön e nyelvi eredetmítosz nem annyira önállóan, mint egy-egy átfogóbb összekely mitológia részeként jelenik meg, igen sajátos szófejtésekkel. Erre olvasható egy kiváló példa Barabási László (2005) könyvében, aki a „Kelet-mongóliai” Csü-ku-tien paleolit lelőhelyet a magyar szólásbeli Kukutyinnal azonosítja, majd az újkőkori Cucuteni műveltségre utalva felhívja a figyelmet, hogy: „(a) Keleti Kárpátok külső peremén van Ku-ku ten. (...) De mit jelent a név? Az ősember még nem ismerte a többes számot, ezért azt felsorolással fejezte ki. Sok kő az ő nyelvén kő-kőnek, kű-kű-nek vagy KU-KU-nak hangzott. És a tin, ten azt, hogy odatette? Ennek az ősnyelvi értelme = mellett. Számunkra ma is tisztán érthető - kő - kő - mellett.” (2005 /s.a.:5/)

A nyelvészeti gyökerű eredetmítoszok ötvöződnek vallási jellegű tanokkal is, ez a folyamat olyan misztikus töltetű narratívákban nyilvánul meg, mint a már említett MAG-eszme, a Dobogókő – Pilisi szívcsakra komplexum, a magyar népmesék asztrálmítoszi jellege és a bennük kifejeződő szakrális évkör, a pallagteraszok és a rovott kövek (Tászok-tető) szakrális geográfiája, a Szent Korona tana, vagy a Boldogasszony-kultusz. Mindezeknek van székelyföldi megfelelője, kifejeződése is, amint az az interjúkból kiderül.

Székelyföldön éppúgy, mint Magyarországon, az eredettörténet kérdései dominálják az új mitológia világát, de sokkal inkább összefűződve vallási jellegű mítoszokkal, mint az anyaországban. Ezt a hangsúlyeltolódást némileg az is indokolja, hogy az interjúalanyok között a vallási szféra erőteljesen túlreprezentált: a 10 interjúnk közül 5 lelkészekkel (ÁSz, CsI, DSz, UZ, ZT) készült, és további 2 alanyunk (SB, SzEB) szakrális-spirituális jellegű tevékenységet (is) űz. Másrészt viszont interjúalanyainkat éppen tudatosan választottuk ebből a körből, előzetes elméleti és terep-ismereteink alapján, úgy, hogy igyekeztünk Székelyföldet minél nagyobb szórásban lefedni.

Szintén jellemző, hogy interjúalanyaink nagy részénél – többnyire egymástól függetlenül – közvetlen vagy közvetett módon Pap Gábor karizmatikus személye és szellemisége, valamint a körülötte kialakult „mitikus magyar történelmi” iskola meghatározó tényező volt. DSz, UZ, ZT református lelkészek Nagyváradon, majd a magyarországi Bárádon jártak az általa tartott előadásokra, mások budapesti vagy erdélyi, székelyföldi előadásain találkoztak tanaival, vagy pedig könyveit olvasták. Pap Gábor szellemi körében (Molnár V. József, Szántai Lajos, Végyvári József) a nyelvi vagy etnikai eredettörténet narratívái összefonódnak a küzdelemmítoszokkal, a kultúrhős-mítoszokkal, és még inkább az eszkatologikus körébe tartozó messianisztikus gondolattal. Ebben a mitológiában a sumér őseredet összeolvad a hun-szkíta-avar származással meg a kárpát-medencei őskultúra

szakrális gyöknyelvével, a magyarság asztrális sorsprogramját uraló misztikus Szent Korona tana a manicheus fényvallást tanító pártus herceg Jézus őskereszténységével, az ősi magyar rovást őrző pilisi pálosok titka az okkult világpolitikai összeesküvésben orvul belopott középkori századokkal, a népmesék szent évköre a magyarság messiási MAG-küldetésével. A komplex és átfogó szemléletű „dobogói” mitológia teljes rendszerét ismerik és szervesen megélik az iskola székelyföldi követői – az interjúalanyok többsége. Ugyanakkor vannak ebben a szép kerek mitológiában külön székelyföldi jellegzetességek, részben a rendszer narratíváinak belső logikájából fakadóan, részben pedig a folklór elvének megfelelően egyéni variációk; részben pedig a székely társadalmi és táji környezet sajátosságából eredően – ezekről a mítoszi elemekről összefoglaló jelleggel beszél jelen kötetbeli tanulmányában Fejes Ildikó (2015), aki kimutatja ezen eredetmitológiák összefonódását a kortárs székely nemzeti és politikai öntudatnak az alakulásával.

Különösen fontos sajátosság az, hogy a Pap Gábor szellemi iskolájához fűződő mitológia székelyföldi hívei és hirdetői között az erdélyi történelmi egyházakhoz tartozó gyakorló lelkészek, vagy teológusok vannak (jelenlegi tudásunk szerint ez Romániában valóban székelyföldi jellegzetesség). Ők lelkészként is meggyőződéssel vallanak és gyakorolnak egy olyan (nemzeti jellegű) keresztény-pogány szinkretizmust, amely egyébként összeegyeztethetetlen lenne felekezetük hitelveivel. Ilyen szinkretizmusra valló elemek minden interjúalanynál előfordulnak. Csak a legfontosabbakat említjük. Ilyen például a Jézus pártus királyi házból való származása, a pártus-székita őseredeti kereszténység, vagy a sajátosságosan „magyar teológia” (CsI) eszméje (szemben a „judeo-krisztianizmussal”). Ilyen gondolat a Boldogasszonyban, Babba Máriában megjelenő nőiség princípiuma (ami kiemelten Székelyföldről, Csíksomlyóról és a Gyimesekből kiinduló történet – ld. *Daczó* 2001), vagy a keresztény felekezetek székelyföldi papságának férfi és női princípiumok (vőlegény-menyasszony) szerinti egymást „kiEGÉSZítő”, „EGÉSZséges” megoszlása. ZT így vall erről *„Itt a magyarság nevében szükség van egy olyanfajta gondolkodásra, amit a női minőség képvisel és itt most a római katolikus egyház az, amelyik népi vallásosság téren ezt a női minőséget behozza. Ugyanakkor, ha így gondolkodunk, akkor a népi vallásosság szinten a férfigondolkodás a férfi minőséget a protestáns vallások hozzák be.”* A Boldogasszony, Babba Mária, és tágabban értelmezve: a női princípium (ld. *Falvay*, 2001; *Molnár V.*, 2001) keresztény-pogány szinkretikus elemeit Mihály Vilma tárgyalja tanulmányában.

Ugyancsak ebben a gondolatkörben: a keresztény-etnopogány szinkretizmus gondolatkörében meg lehet említeni a különböző tárgyak vagy földrajzi alakzatok szakralizálódását. Ilyen jellegű például a Csíki Székely Krónikából ismert székely rabonbánok kelyhe, vagy pohara, ami hasonló szentséges szerepet tölt be, mint a Szent Korona az alap-mitológiában – ez több diskurzusban is előfordul. CsI interjúalanyunk így szól róla: *„A Székelyek Áldozati Poharát, nekem jutott az a szerencse, hogy három évig, vagy meddig én őriztem, és ez is egy nagy megtiszteltetés, nagy élmény volt. (...) Egy kicsit a Koronával hasonlítanám össze. A Székelyeknek ez volt az ereklye. Az a Szent Grál. Ahol ez a pohár székelt, ott volt a szellemi, lelki központ, de nem csak, hanem a Székelyeknek a vezére, az*

ügynevezett rabonbán, s az ő feladata, tisztsége volt, hogy ezt őrizze. És a szer-
tartásaikat is, a hagyomány szerinte, a néphit szerint is ezzel mentek Árpád elé
a Székelyek és kötötték a vérszerződést. (...) Apor Vilmos hagyatékában találták
meg évtizedek múltán. Azt gondolták, hogy nincs is már ez a kehely, de csodák
csodájára elő került. S akkor évekig egy könyves polcon, a könyvek mögött, ott
rejtőzködött. Akkor egyszer csak megjelent itt Csíksomlyón, felvittük a hegyre,
a Pünkösdi búcsúra, mikor Erdő Péter misézett, Ő lett volna a fő kehely, de nem
nyúlt hozzá, nem vette a kezébe, pedig, fölfele a hegyen, el lett mondva neki, hogy
ez mi. Ha nincs ott a segédpüspök, Tamás József, akkor a kehely ott marad az
asztalon. Ez is egy nagy támadási felület jelentett később, hogy lám, én a pogány-
ságot akarom ez által visszaidézni, megvalósítani. Hát megkeresztelt mindent a
kereszténység, ezt a kelyhet is, és azért volt odatéve az asztalra, hogy misézzenek
vele. Aztán miséztünk is, nem egyszer vele, de nem nyúlt hozzá. Illetéktelen ke-
zek lettek volna akkor, ezek szerint. Aztán most rejtőzködik. (...) Rejtőzködik,
mert az életére törtek.”

Természetesen vannak más tárgyak is, más eszmék is, amelyek hasonló miszti-
kus, mitikus-szimbolikus szerepet tölthetnek be (és itt most eltekintünk a politikum
által felülről bevezetett székely jelképektől, székely zászlótól, székely címertől). Ilyen
értelemben szinte szakrális szerepet betöltő jelenség, és a székelyek számára külön-
ös jelentőséggel bír: a rovásírás. A rovásjelek azért fontosak, mert a legnagyobb
sűrűségben éppen a Székelyföldön található a rováslelkek – ez is indokolja az
írásmód közismert székely(-magyar) rovásírás megnevezését. A rovásírás-felira-
tok, nemcsak középkori-koraújkorai székelyföldi templomokban, emlékhelyeken,
tárgyakon vagy dokumentumokban maradtak meg, hanem még hangsúlyosabb és
még misztikusabb jelleget kaptak az olyan leleteken, mint a különböző rejtett hegy-
vidéki helyszíneken, szakrális vonatkozással rendelkező helyeken található rovott
kövek. Ezek közül az egyik kiemelkedő leletsoportot éppen a Tászkok-tetői rovott
kövek vésetei jelentik, amelyekről többek között Friedrich Klára és Szakács Gábor
(2007) is írnak, kapcsolatba hozván az újkőkori Kárpát-medencei–dunai nagykul-
túrák írásos műveltségének jeleivel, amelyeknek jellegzetes példáit ott találhatjuk a
Torma Zsófia által felfedezett tordosi, és a még nagyobb jelentőséggel bíró tatárlaki
leleteken. Ez a rovás-jelrendszer, amelyből Varga Csaba a *Jel-Jel-Jel, avagy az ABC
30.000 éves története* (2002) és *A kőkör élő nyelve* (2003) és más könyveiben (2004, 2005)
a (magyar) nyelvet és a (rovás)írást vezeti le, a kőkori magyar ősnyelv-mitológia
szerves részét képezi (ld. továbbá Cser Ferenc és Darai Lajos, 2005, 2007; Tomory
Zsuzsa (2000), Varga Géza (1999) számos művét). A rovásírás az interjúkban külön-
ös módon nem jelenik meg – alanyaink nem beszélnek róla, fontos szerepet tölt
be viszont a székelyföldi szakrális földrajz mitológiájának egy jelentős képviselő-
je, Czibalmas Tivadar elméletében (2010), aki a székely írás rovásjeleit összeköti
a rejtélyes, özönvízkori kárpáti pallag-műveltség világával; hasonlóképpen a már
idézett Barabási László (2005, é.n.) Kárpát-medencei (Cucuteni-i–kukutyini) őskori-
bronzkori írásos kultúrájához.

Ezek az eredetmítoszok átvezetnek az eredettörténetekből a szakrális táj, a
szakrális sors kozmikus, eszkatologikus gondolatkörébe, ugyanis a nyelvi-etnikai

eredetmítoszok mellett erőteljesen jelen van a Székelyföldön egy másik típusú mítosz: a szakrális táj, a szakrális földrajz világa. Ez a jellegzetesség azért érdekes, mert tulajdonképpen – bár összeköttetésben van az eredetmítoszokkal, mégis – elsősorban inkább az eszkatológikus-messianisztikus mítoszok közé sorolható. A magyarság eredetmítoszaiban szó esett már a MAG mítoszáról, a MAG népéről. A MAG eszméje a magyarság messianisztikus küldetésének, szerepének a mítosza, és ez, az ősnyelv-mitológia mellett, határozottan tükröződik a szakrális földrajz különböző diskurzusaiban is. A MAG-mitológiának elsősorban Magyarországon van számos képviselője – többek között Géczy Gábor, akinek egy jelentős szerves műveltségi ökofalu jellegű mozgalma van (Magfalva, MAG = Mintaként Alkalmazott Gondviselés). Székelyföldön két prominens képviselőjét tarthatjuk számon, akik nemcsak import-eszmeeként művelik a Kárpát-medence szakrális tájként való kutatását, hanem könyveik, filmjeik, előadás-sorozataik révén ők maguk (vissza-) exportálják Magyarországra a saját továbbfejlesztett szakrális földrajz-elméleteiket. Egyikük Balla Ede Zsolt, szakrális földrajz-kutató, a másik fontos mítoszalkotó személyiség pedig Czibalmas Tivadar, aki az ősi pallag-kultúra elméletének a kidolgozója. Az ő elmélete szerint az egész Erdélyben, de különösen a Székelyföldön, és ezen belül is Gyergyó, Csík, Udvarhely székek dombos, hegyes tájain megfigyelhető egy teraszos, épített, megművelt földformáció. Ezeket a mesterséges földalakzatokat nevezi Czibalmas Tivadar (2010) gyergyócsomafalvi tájszóból eredeztetve pallagoknak. Az ő történeteiben ezek a pallagok a székelyeknek az Iker csillagképből származó elődei által felépített sajátos ősi Kárpát-medencei kultúra nyomait képviselik. Míg Czibalmas mitológiájában a szakrális geográfia a székelység és a magyarság dicső ősi múltját idézi, Balla Ede Zsolt szent földrajza (2010) az ősmúlt hagyományaiból építkezve a jövő felé mutat: a MAG eszmeisége nem csupán a csodálni való „in illo tempore” mítoszi örökség, hanem szerves műveltségi életviteli mintát nyújtó program, amely köré lelkes tanulni és tenni vágyó, ökofalu-alapítással próbálkozó kisközösségek szerveződnek. Egy ilyen székelyföldi közösség a Csillagőrző Egyesület, amelynek néhány tagja szabadegyetem-táborokat szervez, ahhoz áll közel egy másik interjúalanyunk, SB imádságos ember.

Az ökofalu, a szerves műveltség elkötelezettjeként élő SB narratívája ragyogó példa arra, hogy az új nemzeti mítoszok nemcsak sajátosan székelyföldi, helyi változatokat hajtanak, hanem sajátosan egyéni, személyes mítosz-variációkban is kirügyezhethetnek – a MAG-gondolat, a pallag-műveltség, az aranykori erdélyi őskultúra mítoszait, a táj szakralitását ötvöző elbeszéléseiből érdemes hosszabban idézni: „én úgy érzem, hogy valamikor régen ezeken a tájakon, mivel ilyen gyönyörű a hely, és nagyon nem hiába mondták, hogy Tündérekert... Ez egy olyan föld volt valamikor, ahol éltek olyan szellemiségű emberek, akik a tündérek világát és az angyalok világát... számukra egybe volt nyitva. Tehát egyik világból a másikba át láttak, a lelki tisztaságuknak, szeretetnek és a jószáguknak köszönhetően... és vannak emberek, akik a pallag-rendszereket nézik itt-ott a vidékünkön, és kis varázspálcával méricskélik, hogy biza-biza energia különbségek vannak a pallagoknál. Az energiaszintje ezeknek a részeknek még mindig magasabb, mint

más helyeken. Amit ma művelnek meg mezőgazdaságilag, az ezt jelenti, hogy mindennek memóriája van: az anyagnak, az embernek, mindennek memóriája van. Tehát a táj még emlékszik azokra a szent emberekre, akik valamikor itt éltek. Következett egy szellemi bukás – szellemi bukás azt jelenti, hogy az embernek jön egy olyan korszaka, hogy energia-szegényesebb a környezete, vagy valamilyen kibillenés történik, vagy valamiből kifolyólag (...) az ember el kezd felejteni. Úgy, ahogy mi az iskolai anyagot elfejtsük, szakmát lehet 20 év alatt teljesen elfelejteni, így felejt el minden tudást, a jó Istent, a szeretteit, a kultúráját, mindent. Jelenleg, ebből a mi amnéziás, feledési állapot(unk)ból kezdünk lassan-lassan eszmélni. A bibliai szó használatával vagy kifejezéssel szólva: apokaliptikus életet élünk. Az apokalipszis azt jelenti: megmutatni – a görög szónak ez az igazi értelme. Tehát nem a világ végét hangsúlyozza, hanem ismét megmutatja magát az igazság. Tehát, amit idáig elfelejtettünk, arra most lassan kezdünk emlékezni, de csak akkor, ha ebbe az irányba a kellő lépéseket megtesszük. Tehát meg van a szívünkben a vágy, hogy felébredni, és megtesszük mindazt, amit ennek érdekében meg kell tenni. Le kell magunkról mosni minden mocskot, gyűlöletet, ellenségeskedést, gőgöt, irigységet, ezektől kell megszabadulni. Semmilyen lényeges dolgot nem kell elfelejteni, ezeket le kell mossa az ember magáról. Tehát a táj egy olyan szempontból... Erdélyországban rengeteg forrás van. A források, a víz maga az élet. (...) És ha az ember elhiszi, hogy vannak tündérek, hogy ha úgy néz, akkor egy idő után a lelki nyitottsággal, alázattal néz egy forrásra meg fogja látni a forrásnak a tündérét. Ha így kezdenek nézni az erdőre meg mindenre, akkor felébred bennük az, hogy megengedem önmagamnak, hogy ismét tündérek legyenek. Mert nem úgy nézek a tájra, hogy hú milyen jó föld, hány hektár lesz bevetve, és hány tonna pityókát szedek ki belőle. Nem a profitot fogom nézni, hanem az életet, a szentséget, az életnek a szentségét, és igazából – hogy mondjam? – hálát és szeretetet fogok érezni szülőföldem iránt, és nem a profitot fogom nézni. Ez egy nagyon alapvető minőségi látás, szemlélet, látás: a hazámból én nem profitálok, hanem a hazámban én élek. Mi az, amit én magamból tudok adni a nagy közöshöz hozzá, hogy igazi érték szülessen? Ami mindenkinek a javát szolgálja, nem elvenni akarok valamit s magamévá tenni, hogy rá tettem a kezem és ez az enyém, birtokolom, hanem megtalálom magamban a hűséget, hogy hozzá tegyek ehhez valamit. Rengeteg szent hely van, a szenthelyeket újra fel kell fedezni, meg kell tisztítani.”

Látható, hogy az új nemzeti mítoszok viszonylag nagy és meghatározó változatossággal bírnak, még egy ilyen, viszonylag kis létszámú mintán is, mint amelyet vizsgáltunk e kutatásunk során. A mitikus történetek típusai elsősorban a nyelvi és etnikai-törzsi származáskérdések eredet-mítoszai, valamint a tájszakralitás narratívái mentén mindenekelőtt a jövőbe mutató, eszkatológikus nemzeti sors-mitológia variánsai oszlanak meg, külön fontossággal ruházva fel a nőiség, az anyaság archetipikus mintáit.

Összegzés és következtetések

Kutatásunk ebben az első fázisban elsősorban felderítő vizsgálat volt, és arra szolgált, hogy feltérképezzük a szűkebb székelyföldi régióban megjelölhető mitikus diskurzusokat. Az elkészített tíz interjú arra vezetett rá bennünket, hogy jelen vizsgálatunk éppen csak a jelenség felszínét érintette, és a Székelyföldön élő mítoszok mélyebb megismeréséhez a kutatás kiszélesítésére van szükség, nagyobb számú és változatosabb háttérű interjúalany megszólaltatásával, a helyi etnopoegány vagy szerves műveltségi kisközösségek felderítésével, a kutatásban látószögünkbe került mítoszalkotó szerzők (Balla Ede Zsolt, Barabási László, Czibalmas Tivadar, Kósa Ferenc, Rokaly József) és könyveik, tanulmányaik, filmjeik, elméleteik tüzetesebb megismerésével.

Elkezdett kutatásunk első eredményeinek összegzéseként megállapíthatjuk, hogy ezek a mítoszok sokkal változatosabb képet mutatnak, mint amire eredetileg számítottunk, és markáns jellegzetességükkel önálló vonalat képviselnek az új magyar mitológiában. A székelységnek a hagyományos hun származástudata, mint Attila és Csaba népe, ezekben a mitológiákban, ezekben a mítoszokban sokkal változatosabb képet mutat, annál is inkább, mivelhogy sem a néphagyományban élő, és a krónikákban megerősített hun-tudat, sem a tudományosabb törökös katonanép-elmélet nem annyira meghatározó az általunk megismert történetekben, hanem inkább a székelységnek a magyarság, a MAG népén belül betöltött szik-szerepéről regélnek. Ezek a mitikus történelemszemléletű nemzetelbeszélések, ezek a mítoszi nemzeti önkép-tükrök viszont a szaktudományok megközelítésében értelmezhetetlenek.

Ám a nemzeti öntudat nem a nyelvészeti könyvek szabályrendszerében, nem a történelemtudományi egzakt évszám-igazításokban, nem a pontos, de absztrakt és szigorú adatszerűségében keresi önmagát, várja a célt adó iránymutatást. A magyar nyelv eredete és természete – nem nyelvészeti kérdést; a rovásírás – nem írástörténeti kérdést; a tatárlaki leletek – nem régészeti, szemiotikai kérdést; a pallagok – nem geomorfológiai, geofizikai kérdést; Attila, Csaba – nem történettudományi kérdést; a Csíki Székely Krónika – nem dokumentumtörténeti, paleográfiai kérdést; a rabonbánkehely – nem régészeti kérdést; a székek tagozódása – nem adminisztráció-történeti kérdést; a csángóság – nem néprajzi kérdést; a Babba Mária – nem keresztény teológiai kérdést jelentenek. Az említett tudományok, diszciplínák azért hiteltelenek a mítosz hívei számára, mert „nem azt mondják, amit mondaniuk kellene” (és aminek nyilvánvalóan oka van: ez az ok pedig ebben a paradigmában értelmezve nem tudományos-módszertani, hanem okkult-politikai). Amit már csak abból is „bizonyítottunk” lehet tekinteni, hogy – hasonló módszertannal – az elfogadottal ellenkezőket (is) lehet kimutatni. Az egész probléma alapvetően nem episztemológiai, hanem etikai és esztétikai. Végső soron: hitbeli, mitológiai.

Összességében tekintve, azt lehet állítani, hogy az új nemzeti mitológia úgy etnopoegány vallási jelenségként, mint nemzeti-politikai ideológiaként (a kettő

szoros összefonódásával) szervesen illeszkedik a posztkommunista Közép-Kélet Európa szellemi újra-mitologizálásába. Az új nemzeti mitológia a radikális jobboldallal és más marginális szerveződésekkel együtt jelentős módon befolyásolhatja a társadalom mozgásait, miközben nagymértékben hozzájárul egy átformált nemzeti-társadalmi önkép átalakulásához, és mind szélesebb körű terjedéséhez – úgy az összmagyarság tekintetében, mint a sajátosan kisebbségi létben élő, az önmagát nemcsak a romániai többségi nemzettel, de a magyarsággal szemben is meghatározni igyekvő székelyföldi társadalomban is.

Irodalom és forrásjegyzék

- Aitamurto, Kaarina és Simpson, Scott (2013., szerk.): *Modern Pagan and Native Faith Movements in Central and Eastern Europe – Anthology*. Acumen. Durham.
- Aradi Lajos (2013): A Pilis titkai, avagy mi is az a Pilis-rejtély? előadássorozat. *A Pilis-rejtély*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://apilis.fw.hu>
- Assman, Jan (2004): *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz. Budapest.
- Bakó, Rozália Klára és Hubbes, László Attila (2011): Religious Minorities' Web Rhetoric: Romanian and Hungarian Ethno-Pagan Organizations. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 10. 30. sz. 127-158.
- Badiny Jós Ferenc (1982): *Nyelvtudomány és őstörténet*. Szerzői magánkiadás. Buenos Aires.
- Badiny Jós Ferenc (1998): *Jézus király – A pártus herceg. Ősi Örökségünk Alapítvány*. Budapest.
- Badiny Jós Ferenc (1976/2006): *Ballada*. Magyar Ház. Budapest.
- Bali János (2014): Kortárs ősmagyarok. In: Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.): *Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged.
- Balla Ede Zsolt (2010): *Szent földünk rajza*. Szerzői kiadás. h.n. (Székelyudvarhely).
- Barabási László (é.n.): *A székelyek őstörténete*. Letöltés ideje: 2014.03.20. Webcím: http://www.magtudin.org/Barabasi_Laszlo_A_szekelyek_ostortonete_kesz.pdf
- Barabási László (2005): *Hol vagytok székelyek?* Frig Kiadó.
- Baráth Tibor (2002): *A magyar népek őstörténete. Egyesített kiadás*. Püski, Budapest.
- Bobula Ida (1961): *A sumér–magyar rokonság kérdése*. Editorial Transsylvania, Buenos Aires.
- Csáji László Koppány (2009, interjú): Az alternatív történelem és a felújított ósvallás zsákutcai (lejegyezte Bordás Barnabás). In: *Fontolva haladó (IGEN)*, november 15. Letöltés ideje: 2012.10.29., Webcím: <http://fontolvahalado.igen.hu/1082-az-alternativ-tortenelem-es-a-felujitott-osvallas-zsakutcai--interju-csaji-laszlo-koppany-kulturalis-antropologussal.html>

- Csáji László Koppány (2012): A New Age, a neopogányság és a keresztény megújulási mozgalmak eszmerendszereinek keveredése egyes új vallási mozgalmak jelképrendszerében és az internet szerepe közösség-konstrukciójukban. In: Hubbes L. A. (szerk.): *Retorikai fogások a hálón innen és túl: etno-pogány rítusok és mítoszok*. Erdélyi Múzeum Egyesület (EME). Kolozsvár. 17-66.
- Cser Ferenc és Darai Lajos (2005): *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében*. Frig Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Cser Ferenc és Darai Lajos (2007): *Az újkőkori forradalom népe*. Frig Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Czakó Gábor (2009): *Beavatás a magyar észjárásba*. Cz. Simon Bt., Budapest.
- Czakó Gábor (2011): *Eredeti magyar nyelvtan*. Cz. Simon Bt., Budapest.
- Czibalmas Tivadar (2010): *Az őshaza*, film, Letöltés ideje: 2015-11-29. Webcím: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLFCAD2E30057D0F4F>
- Daczó Árpád (P. Lukács O.F.M) 2001 *Csíksomlyó titka. Mária-tisztelet a néphagyományban*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó.
- Falvai Károly (2001): *Boldogasszony. A női szerep a magyar hitvilág tükrében*. Tertia. Budapest.
- Feischnid Margit (2005. szerk.): *Erdély (de-)konstrukciók*. Tabula Könyvek 7., Néprajzi Múzeum – PTI Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest – Pécs.
- Fodor István (2010): A meghökkenő „őstörténet” és művelői. In *A nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság*. Honti László főszerk. 83–120. Tinta, Budapest.
- Fodor István (2012): Őstörténeti viták és álviták. In: Molnár Ádám (szerk.): *Csodaszarvas. Őstörténet, vallás, néphagyomány*. IV. 125–146. Molnár, Budapest.
- Friedrich Klára és Szakács Gábor (2007): *A Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig*. Regiszter Kiadó. Budapest.
- Géczy Gábor: *Magfalváról és a Bárka programról*, Letöltés ideje: 2015. 11. 30., Webcím: <https://www.youtube.com/watch?v=tySiYxZhRxY>
- Götz László (1990): *Keleten kél a nap*. Népszava, Budapest.
- Gyöngyösi Csilla (2012): Krisztusban nincs zsidó és görög. Evangélium kontra nacionalizmus és újpogányság, In: Hubbes L. A. (szerk.): *Etno-pogányok. Retorikai fogások a hálón innen és túl: etno-pogány rítusok és mítoszok*. Erdélyi Múzeum Egyesület (EME), Kolozsvár.
- Hermann Gusztáv Mihály (2004): Székely történeti kistükör 1848-ig. *LIMES* 2004.1-2 sz., online elérhető változat: *Transindex – Adatbank*. Letöltés ideje: 2015.11.28. Webcím: <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=60>
- Honti László (szerk.) (2010): *A nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság*. Tinta Kiadó, Budapest.
- Honti László (2012): *Anyanyelviünk atyafiságáról és a nyelvrokonság ismérveiről. Tények és vágyak*. Tinta Kiadó, Budapest.
- Hubbes. L. A. (2010): Új magyar eszkatológia: apokaliptizáló retorika a világhálón – Néhány magyar nyelvű összeesküvés-szemlélet alapú honlap retorikai és szemiotikai tartalomelemzése. In: Balogh F. A. és mtsai. (szerk.): *Újrateremtett*

- világok. Írások Cs. Gyimesi Éva emlékére és életművének bibliográfiája.* Argumentum Kiadó, Budapest–Kolozsvár. 413-420.
- Hubbes, László Attila (2011a): Ethno-pagan Groups' Web Rhetoric. In: Bakó, R.K. (szerk.): *The Chair: Visual Encounters with Power. Székek: Vizuális találkozások a hatalommal.* Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár. 102–111.
- Hubbes, László Attila (2011b): Ancient Voices: A Contrastive Study of Romanian and Hungarian Ethno-Pagan Blogs on the Net. In: Drulă, G., Roșca, L. és Boicu, R. (szerk.): *Proceedings of the International Conference on "The Role of New Media in Journalism."* Editura Universității din București, Bukarest. 181-206.
- Hubbes László Attila (2012a): Lázadó ősök – pogány fiatalok? Magyar újpogány közösségek kommunikációs rítusai a világhálón. In: Hubbes L. A. (szerk.): *Etno-pogányok. Retorikai fogások a hálón innen és túl: etno-pogány rítusok és mítoszok.* Erdélyi Múzeum Egyesület (EME), Kolozsvár. 95-114.
- Hubbes, László Attila (2012b): Ritual Deliberations around Mythic Narratives in Online Ethno-Pagan Communities. In: Bakó, R. K. és mtsai (szerk.): *Argumentor III. Proceedings of the third international conference on Argumentation and Rhetoric.* Partium Press, Oradea – Debrecen University Press, Debrecen. 259-294.
- Hubbes László Attila (2012c): Overlapping Empires. Sacral Geography, Cyberspace. előadás. *The 1st Conference "Discourses of Space".* Sapientia EMTE Csíkszereda, 2012. március 30-31.
- Hubbes László Attila (2012, szerk.): *Retorikai fogások a hálón innen és túl: etno-pogány rítusok és mítoszok.* Erdélyi Múzeum Egyesület (EME), Kolozsvár.
- Hubbes, László Attila (2013): Romanian Ethno-Paganism: Discourses of Nationalistic Religion in Virtual Space. In: Simpson, S. és Aitamurto, K. (szerk.): *Modern Pagan and Native Faith Movements in Central and Eastern Europe – Anthology.* Acumen, Durham. 213-229.
- Hubbes László-Attila (2014): Új magyar mitológia, In: Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.): *Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése.* SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2001): Modern mitológiák. *Kultúra és Közösség*, V. évf. 2000. 4. sz., VI. évf. 2001. 1. sz. 127–145.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2002): Résztvevő megfigyelés a saját társadalomban – korszakok szimbolikája. In: Uők. (szerk.): *Jelbeszéd az életünk.* Osiris Kiadó, Budapest.
- Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor (2012): A modern mitológiák elemzésének kérdései. *Replika*, 80, 3. sz. 9–27.
- Kiss Dénes (1999): *Bábel előtt. Isten nyelve avagy képességünk a magyar nyelvre.* Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc.
- Kiss Dénes (2004): *Bábel után. Esszék, tanulmányok a magyar nyelvről.* Püski, Budapest.
- Kiszely István (2001): *A magyar nép őstörténete.* Magyar Ház Kiadó, Budapest.
- Kovács Kiss Gyöngy, szerk. (2013): *Mítoszaink nyomában.* KOMP-PRESS, Kolozsvár.

- Marác László (1998): A finnugor-elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból. *Turán*. (XXVIII.) Új I. évfolyam 5. szám, 11-29.
- Marác László (2002): Nyelvi és képi gyökök – a magyar kultúra megtartói. *Ökotáj*. 29-30. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://www.okotaj.hu/szamok/29-30/betu2.htm>
- Marác László (2007): Szentkatolnai Bálint Gábor igazsága. In: Obrusánszky B. (szerk.): *A magyarság eredetének nyelvészeti kérdései*. Táltos Kiadó, Sepsiszentgyörgy. 118-133.
- Máté Imre (2004-2007): *Yotengrit I-IV*. Püski Kiadó, Budapest.
- Máté-Tóth András (2014): *Vallásnézet*. Korunk-KOMP-PRESS, Kolozsvár.
- Molnár V. József (2001): *Hétboldogasszony*. Főnix Könyvek, Debrecen.
- Molnár V. József (2003): Az élő állatöv. *Napút – A természetes műveltség honlapja*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://naput.hu/naput1/kalendarium/az-elo-allatov.htm>
- Paál Zoltán (1972/1998): *Arvisura – Igazszólás. Palócok Regevilága. I-II*. Püski Kiadó, Budapest.
- Padányi Viktor (1989): *Dentu-Magyararia*. Turul Kiadó, Veszprém.
- Pap Gábor (1990): A Pilis-szindróma. *Országépítő*. 2. sz. 2-9.
- Pap Gábor (1997): *Angyali korona, szent csillag. Beszélgetések a magyar Szent Koronáról*. Jászsági Művésztelep-Tőtevény, Jászberény
- Pap Gábor (1999): *Hazatalálás*. Püski Kiadó, Budapest.
- Pap Gábor (2000): *Nefejejts. Emlékezetre méltó dolgok népmeséinkről, csillagainkról, sorsunkról*. Örökség Könyvműhely, Érd.
- Pócsik A. és Nagy M. (2009, szerk.): *VIRTUS-RÍTUS-PÁSZÍTÁS*, Letöltés ideje: 2012.04.16. Webcím: <http://virtuskutatas.blogspot.com/2009/04/virtus-ritus-paszitas.html>
- Povedák István (2010): 'Bawu Mária' története. A napjainkban elharapódzó valósi szinkretizmusról. *Új Ember*, 66. 39. sz. Letöltés ideje: 2012.10.29., Webcím: <http://www.gallavolgye.hu/wp-content/uploads/2010/10/bawumaria.pdf>
- Povedák, István (2011): Transformations after the Collapse of Socialism. Sacred Spaces in Post-Soviet Hungary. In: Bedinsky, W., Mazur-Hanaj, R. (szerk.): *The Tree, the Well and the Stone. Sacred Places in Cultural Space of Central-Eastern Europe*. In Crudo, Warsaw, 97-107.
- Povedák, István. (2012): Transforming Sacred Places. In: Köiva M. (szerk.): *The Ritual Year 6. The Inner and the Outer*. Estonian Literary Museum, Tartu, 27-42.
- Povedák István (2014): Láthatatlan határok. A keresztény-újpogány szinkretizmus, In: Povedák István és Szilárdi Réka (szerk): *Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 55-78.
- Rédei Károly (1998): *Őstörténetünk kérdései. A nyelvészeti dilettantizmus kritikája*. Balassi, Budapest.
- Romsics Ignác (2014): A magyarok őstörténetéről. Bizonyosságok, hipotézisek, hiedelmek. *Magyar Tudomány* május. Letöltés ideje: 2014. szeptember 15. Webcím: <http://www.matud.iif.hu/2014/05/01.htm>.

- Sándor Klára (2011): *Nyelvrokonság és hunhagyomány*. Budapest, Typotex.
- Shnirelman, Victor A. (2002): "'Christians! Go home': A Revival of Neo-Paganism between the Baltic Sea and Transcaucasia (An Overview)." *Journal of Contemporary Religion*, 17, 2. sz. 197-211.
- Szántai Lajos (2010a): Szent Korona misztériumának, és tanának időszerű kérdései. Nyilvános előadás. *Szent Korona Őrzőinek Szövetsége hivatalos honlapja*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://szkosz.com/node/321>
- Szántai Lajos (2010b): A Magyar Szent Korona szimbolgiai megközelítése. *Dobogó honlap*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://dobogommt.hu/irasok?aid=72>
- Szeverényi Sándor (2015): A finnugor „mítosz”. In: Hubbes László és Povedák István (szerk.): *Már a múlt sem a régi. Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged. 119-142.
- Szilágyi, Tamás (2008): Sacred Characteristics of the Nation: 'Hungarianism' as Political Religion? *REVACERN Young Researchers Exchange Programme*, Letöltés ideje: 2012.10.29. Webcím: <http://www.revacern.eu/exchange-programme/EP-paper%20szilagyi.pdf>
- Szilágyi Tamás és Szilárdi Réka (2007): *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata*. JATE Press, Szeged.
- Szilárdi Réka (2013): *Magyarországi újpogány vallások nemzeti identitáskonstrukciójának narratív mintázatai*. Doktori értekezés, k.n. Pécsi Tudományegyetem. Letöltés ideje: 2013.10.21. Webcím: http://pszichologia.pte.hu/files/tiny_mce/doktori/Szil%C3%A1rdi%20R%C3%A9ka-D-2013.pdf
- Szilárdi Réka (2014): A magyar kortárs narratívumok nemzeti identitáskonstrukciói. In: Povedák István és Szilárdi Réka (szerk.): *2014 Sámán sámán hátán. A kortárs pogányság multidiszciplináris elemzése*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 11-24.
- Tánczos Vilmos (2010): Csíksomlyó spiritualitásának néhány összetevője. *Keresztény Szó*, december, 12. sz
- Tomory Zsuzsa (2000): *Szerves magyar nyelvtudomány*. Heraldika kiadó, Budapest.
- Vámos-Tóth Bátor (é.n.): *A név-szerkezetek világfüzére – minden út tamanába vezet*. Letöltés ideje: 2010. 10. 06. Webcím: <http://sgforum.hu/listazas.php3id=1078212785&order=reverse&index=2&azonosito=magyarazonos>
- Vámos-Tóth Bátor (é.n.): *A TAMANA-kutatásról*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://www.kincseslada.hu/magyarsag/content.php?article.284>
- Vámos-Tóth Bátor (é.n.): *A TAMANA névszerkezeti összehasonlítása*. Letöltés ideje: 2014.01.24. Webcím: <http://www.kincseslada.hu/magyarsag/content.php?article.373>
- Vámos-Tóth Bátor és Paposi-Jobb Andor (2005): *Tamana világnévtár*. Magyarorszáágért, Édes Hazánkért Kiadó.
- Varga Csaba (2001): *JEL JEL JEL – az ABC 30.000 éves története*. Fríg Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Varga Csaba (2002): *Az ősi írás könyve*. Fríg Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]

- Varga Csaba (2003): *A kőkor élő nyelve*. Fríg Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Varga Csaba (2004): *HAR - avagy Európa 45. 000 éves szellemi és nyelvi öröksége. I-II*. Fríg Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Varga Csaba (2005): *A Magyar szókincs titka*. Fríg Kiadó. h.n. [Pilisszentiván]
- Varga Géza (1999): *A székely rovásírás eredete. Írástörténeti tanulmányok*. Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest.
- Véghvári József (2000): *„Én is szakisztnék” – Írások nyelvről és szerves műveltségről*. Főnix Könyvek, Debrecen.
- Windhager Ákos (2015): *Az ősmagyar mitológia mítosza, avagy az ősmagyar hiedelemrendszer szépirodalmi újraírásai*, In: Hubbes László és Povedák István (szerk.): *Már a múlt sem a régi. Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged. 143-165.
- Zsirai Miklós (1943): *Őstörténeti „csodabogarak”*. In: Ligeti Lajos (szerk.): *A magyarság őstörténete*. 11–26. Magyarságtudományi Intézet – Franklin Társulat – Akadémiai Kiadó, Budapest.